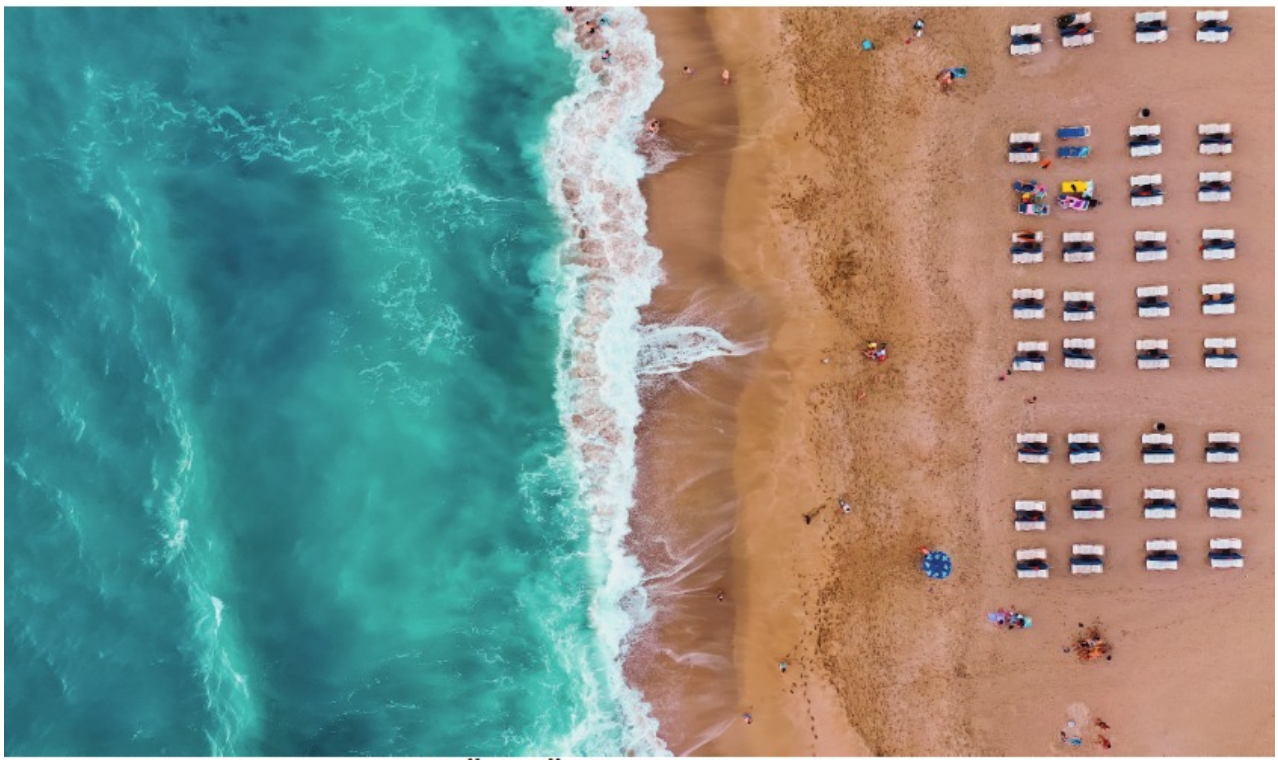
CONFERENCE BOOK

AKDENİZ 14. ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ

GİRNE
4 - 6 NİSAN 2025

AKDENİZ
14. ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ

AKDENIZ
14th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
APRIL 4 - 6, 2025
KYRENIA

ISBN: 978-625-5962-58-4
Published by : Academy Global Publishing House

www.akdenizkongresi.org

AKDENIZ
14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
APRIL 4-6, 2025
KYRENIA

Edited By
PROF. DR. HÜLYA ÇİÇEK

CONFERENCE ORGANIZING BOARD
Head of Conference: Prof. Dr. Hülya Çiçek
Head of Organizing Board: Assis. Prof. Dr. Gültekin Gürçay
Prof. Dr. Dwi Sulisworo
Prof. Dr. Suyatno
Prof. Dr. Mehmet Özbaş
Prof. Zain Musa
Prof. Dr. Ali Bilgili
Prof. Dr. Naile Bilgili
Prof. Dr. Sameer Jain
Prof. Dr. Başak Hanedan
Prof. Dr. Hajar Huseynova
Prof Yakup Babayev
Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti
Assoc. Prof. Dody Hartanto
Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn
Assoc. Prof. Dr. Doğan Çiloğlu
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran
Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Assoc Prof. Dr. Feran Aşur
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Assoc. Prof. Ivaylo Staykov
Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari
Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş
Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova
Assist. Prof. Ihwan Ghazali
Assoc. Prof. Dr. Həmzə Əliyev
Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu
Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Dr. Amaneh Manafidizaji
Aynurə Əliyeva

All rights of this book belong to ACADEMY GLOBAL Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global Conference & Journals–2025 ©

CONFERENCE ID

AKDENIZ
14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES

DATE – PLACE

APRIL 4-6, 2025
KYRENIA

ORGANIIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Azerbijan- Iran – India – Nigeria – China – Egypt - Brazil – **Germany- Kenya- Togo- Mali-** Iraq- Rwanda- Bangladesh – Ghana- Vietnam – **Indonesia -** Saudi Arabia - Bulgaria- Sudan – Slovenia – Algeria- Japan- Faso- Uganda- Ethiopia- Zimbabwe- Italy - Pakistan – Portugal- South Korea – Netherlands-

PERCENTAGE OF PARTICIPATION

26 papers presented by participating from Turkey and 39 papers from other Countreies

Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Issued: 15.05.2025
ISBN: 978-625-5962-58-4

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Ali BILGILI – Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Turkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Turkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU – Turkiye
Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Turkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Turkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Turkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Turkiye
Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Turkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Turkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

ISBN NR: 978-625-5962-57-7

KIBRIS ERENKÖY DİRENİŞİNİ RUM GAZETELERİNDEN OKUMAK: ELEFTERİA GAZETESİ ÖRNEĞİ

Tanıl GÖKÇE

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, tanilgokce35@gmail.com - 0000-0001-7726-3405

Doç. Dr., Güneş ŞAHİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, gunessahin@comu.edu.tr - 0000-0003-4245-9760

ÖZET

Kıbrıs'ta 1960 Anayasası'nın ilanından itibaren çeşitli vesilelerle her iki toplum arasında anlaşmazlıklar baş göstermiştir. Özellikle Kıbrıs Rum tarafı bu anayasayı, nihai amaçları olan Enosis fikri için bir ara aşama olarak görmüştür. Bu nedenle anayasaya uygun olmayan hareketler süreklilik göstermiş ve Kıbrıs Türklerinin haklarını içeren maddeler uygulanamamış ya da uygulanması gecikmiştir. 1963 yılına gelindiğinde ise Aralık ayında yaşanan 'Kanlı Noel' olayları sonucunda her iki toplum fiili olarak ayrılmış, Türkler devlet idaresinin dışarısına atılmıştır. Başlayan toplumlararası çatışmalar, Kıbrıs Türk toplumunu kendi haklarını korumak üzere harekete geçmeye zorlamıştır. Bu amaçla faaliyetlerini sürdüren TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı), Türkiye'den gelen lojistik desteğe ihtiyaç duymuştur ve bu lojistik desteğin sağlanması açısından en önemli bölge Türkiye'ye bakan bir sahili olan tek Türk yerleşimi olan 'Dillirga' bölgesidir. Bu alanı kontrol etmek amacıyla bölgeye uzun süredir yığınak yapan Rum Milli Muhafızları 6 Ağustos 1964'te taarruza geçer. Bölgedeki Türk kuvvetlerinin ve sivillerin kıyıdaki Erenköy'e çekilmesi üzerine Rumlar bölgeyi tam olarak kuşatmışlardır. 8-9 Ağustos'ta Erenköy'ün yardımına koşan Türk Hava Kuvvetleri bölgedeki Rum konvoylarını ve mevzilerini bombalayarak taarruzu durdurmuştur. Çalışmamızda söz konusu tarihlerde yayın yapan Kıbrıs Rum gazetesi 'Elefteria' incelenerek Kıbrıslı Rumların süreci nasıl algıladıkları ve hem kendi ulusal hem de uluslararası kamuoyuna nasıl yansıttıkları irdelenecektir. Böylece 1964 Erenköy mücadelesinin Kıbrıslı Rumların bakış açısından değerlendirmek mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Kıbrıs, Erenköy, 1964 Erenköy Direnişi, Elefteria Gazetesi.

ISBN NR: 978-625-5962-57-7

Giriş

Erenköy Kıbrıs Türklerinin mücadelesinde öne çıkan coğrafik ve stratejik bir konuma sahiptir. Konumu nedeniyle Kıbrıs Türklerinin Anadolu'ya giden yolu olmuş, silah ve cephane sevkiyatında Erenköy kullanılmıştır. (Cankut, 2020: 235). Çalışmanın kavramsal çerçevesi, Kıbrıs Türk milli mücadelesinde öneme sahip Erenköy direnişi ve söz konusu direnişin Elefteria isimli Rum gazetesinden değerlendirilmesi olarak çizilebilir. Okuduğunuz metinde Elefteria Gazetesi'nin Erenköy Direnişinin öncesini ve hemen sonrasını içeren 1-12 Ağustos 1964 tarihindeki sayıları incelenmiştir. Gazete nüshalarına Kıbrıs Rum Basın ve Enformasyon Ofisi[1] veri tabanlarından ulaşılmıştır. Söz konusu gazetenin çevrilerinde, çevirmen desteği alınmış ve kısmi olarak yapay zekâ uygulanmasından istifade edilmiştir.

Erenköy Direnişi'ne geçmeden, çalışmanın bu kısmında gelişen siyasi olayların arka planına bakmak yerinde olabilir. 1959 yılında Londra ve Zürih'te görüşülüp 11 Şubat günü Yunanistan, Türkiye, Büyük Britanya ve Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumunun temsilcileri tarafından imzalanan garanti antlaşması ile Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsızlığını kazanmıştır. Aynı anlaşma ile Kıbrıs sorununda Enosis ve taksim olarak tarif edilen, kurulan devletin, başka bir devlete katılması veya bölünmesi halinde antlaşmayı imzalayan devletlere Kıbrıs'a müdahale etme hakkı tanınmıştır (Hasgüler, 2007: 377-378). Bu anlaşma zemininde 16 Ağustos 1960'ta yürürlüğe giren Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası[2] Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarını ortak kurucu unsur olarak tanımlamakta, kurulması planlanan Kıbrıs ordusundan, kamu hizmetlerinde temsil oranına, devlet başkanı ve yardımcısına kadar her iki topluma çeşitli haklar tanımaktadır (Mütercimler, 2007; 140-143). Ancak özellikle Rum toplumu ve liderleri, bu antlaşma ve anayasayı bir sonuç olmaktan ziyade 'enosis'e giden geçici bir durak olarak görmüşler ve kalıcı bir devlet kurulabileceğine inanmamışlardır (Druşotis, 2008:12-13). Hatta yapılacak ilk seçimlerde % 66 oy alarak ilk Cumhurbaşkanı olan Makarios, temel politikayı Enosis'i gerçekleştirmek olarak belirlemiştir. Söz konusu amaç doğrultusunda hazırlanan Akritas planına[3] göre ise önce 1960 Anayasası'nın Rum toplumu açısından kısıtlayıcı maddelerinden kurtulunacak, Londra-Zürih'te imzalanan ve Türkiye'ye müdahale hakkı tanıyan garantörlük antlaşması iptal edilecek sonra da yapılacak bir referandumla Enosis ilan edilecektir. (Kızılyürek, 2002:112-113).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik eşit paylaşım, anayasada belirlenen kamu hizmetinde 70'e 30 oranı, Kıbrıs ordusu, anayasa mahkemesi krizi, belediyeler krizi gibi başlıklarda Rum tarafının attığı kimi adımlar anayasada tanımlanan Kıbrıs Türk toplumunun haklarını ihlal edici özellikteydi. Makarios bu başlıklarda yaşanan problemler ve ilgili anayasa maddelerinin devletin işleyişini güçleştirdiğini gerekçe göstererek 30 Kasım 1963 günü 13 maddelik anayasa değişiklik önerisini, Kıbrıs Türk Toplumu lideri ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl

[1] Detaylar için bkz. https://pressarchive.cy/s/en/page/homepage Erişim Tarihi: 30.03.2025
[2] Ayrıca bkz. https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/KIBRIS%20CUMHURIYETI%20ANAYASASI%201960.pdf Erişim Tarihi: 01.04.2025.
[3] Detaylar için bkz. https://www.mfa.gov.tr/akritas-plan.en.mfa Erişim Tarihi: 30.03.2025.

Küçük'e ve garantör ülkelere sundu. Türkiye'nin 16 Aralık'ta reddettiği değişiklik önerisi aslında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde anayasanın askıya alındığı ve fiili olarak bölünmenin yaşandığı bir süreci tetikleyecekti (Plümer, 2003: 23-24). 20-21 Aralık 1963 gecesi Lefkoşa'da Rum polislerin provokasyonu ile başlayan olaylar hızla ada genelinde toplumlararası bir çatışmaya evrilmiş, 25 Aralık 1963 günü beş Türk jetinin Lefkoşa üzerinde alçak uçuş yapması ve aynı gün garanti antlaşması kapsamında adada bulunan Türk alayının garnizondan çıkarak mevzi alması ile ancak durdurulabilmiştir (Erim, 1975: 212). Bu çatışma, toplumlararası ayrımı derinleştirmiş; arkasında yüzlerce ölü ve yaralı bırakarak ayrımı bir daha geri dönülemez hale getirmiştir. Kanlı Noel adı verilen bu dönemden önce 104 olan karma köy sayısı 1964 Şubat ayında 20'ye düşecek, 35 bin Kıbrıs Türk'ü evlerini terk ederek Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere göç edecekti (Plümer, 2003:37-38). Bu tarihten sonra ise düşük yoğunluklu olsa bile çatışmalar bitmez.

Toplumlararası çatışmaları engellemek ve olası bir katliamın önüne geçmek amacıyla 16 Mart 1964'e BM Kıbrıs Barış Güçleri (UNFICYP) adanın çeşitli noktalarına konuşlanmaya başladılar. Buna rağmen her iki toplum silahlanmaya devam etti (Plümer,2003: 68-71). Ada'daki çatışmaları dondurmak ve kalıcı çözüm arayışları BM Genel Sekreteri Kıbrıs özel sekreteri Sakari Tuomioja'nın ve ABD Dışişleri Bakanı Dean Acheson'un katkısıyla 1964 Temmuz başında Cenevre görüşmeleri süreci başladı. Görüşmelerde Acheson, Türkiye'nin endişelerini giderecek kimi tavizler vererek Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini temel çözüm olarak kabul etmekteydi (Druşotis, 2008: 219). Acheson planı, şartsız Enosis isteğinde ısrarlı olan Makarios nedeniyle hayata geçirilemedi. Makarios, Türkiye'ye verilecek bir üssün ve Kıbrıs Türk toplumunu eşit kurucu unsur olmaktan çıkarıp verilecek azınlık haklarını kazanım açısından yetersiz olduğunu düşünmekteydi (Mayes, 2019: 200-203). 20 Temmuz 1964 günü Acheson planı ile ilgili olarak Atina'da dönemin Yunan başbakanı Papandreu ile görüşen Makarios, Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki baskıyı arttırarak ve bu esnada olası Türkiye müdahalesini diplomatik ve askeri kimi önlemlerle bertaraf ederek sorunu, BM Genel Kurulu'na taşıyarak ve bir oldubitti ile Enosis ilan etme planını kabul ettirdi. Görüşmede Cenevre görüşmelerinden tamamen çekilme ve Yunanistan'dan daha fazla silah getirilmesine karar verildi. (Kranidiotis, 2000: 218).

Konu ile ilgili çalışmasında Kızılyürek (2002:120-121)'e göre Papandreu ve Makarios görüşmesi aynı zamanda bir fikir ayrılığıydı. Yunan hükümeti ve Kıbrıs Rum liderliği arasında Kıbrıs sorununun nasıl çözüleceğine dair fikir ayrılıkları vardı. Makarios, Türkiye'ye verilecek en ufak tavizin dahi Türkiye'nin taksim tezinin uygulanması olarak bakıyordu. Papandreu ise ünlü 'sana bir apartman bağışlarlarsa bir dairesini başkasına verebilirsin' şeklinde ifade ettiği tavizci ve pazarlıkçı yaklaşımdaydı. Aynı zamanda dönemin geleneksel komünist partisi ve Kıbrıs'ta önemli bir gücü olan AKEL'de koşulsuz olarak Enosis konusunda Makarios'u destekliyordu. Türk tarafı ise Acheson planını esas olarak kabul etmişti. Fakat alınacak üssün hukuki niteliği konusunda pazarlıklar devam ediyordu. Özellikle üssün elli yıllığına kiralanması önerisini Türk tarafı hemen reddetti. Ayrıca verilmesi planlanan üssün yeri ve yüzölçümü de tartışma konusu olmuştu (Erim, 1975:374-379). Bu pazarlık Türk donanmasının İskenderun'da yaptığı tatbikatlarla yeni bir boyut kazanmış ve gerginlik artmıştı. (Cumhuriyet, 31.07.1964:1).

Söz konusu diplomatik arka planda Kıbrıs Rum tarafına göre Kıbrıs'ta yaşanacak silahlı çatışma Acheson planının çöpe atılması anlamına gelebilirdi. Kıbrıs sorununda her zaman

radikal tutum almış EOKA lideri Grivas'ta aynı şekilde düşünüyordu. Haziran ayında Makarios'la yapılan toplantıda Grivas Mansura-Kokkina bölgesinin temizlenmesi gerektiğine karar verdiler (Druşotis, 2008:239). Mansura-Kokkina bölgesi diğer adıyla Dillirga, Erenköy, Bozdağ, Alevkaya, Mansur, Selçuklu Türk köyleri ve Mosfili Rum köyünden oluşmaktaydı. 1960 öncesinde de TMT'nin örgütlü olduğu yerlerden biri olan bölgede 1963 Kanlı Noel olaylarından sonra fiili olarak TMT kontrolü kuruldu. Adada toplumlararası fiziki ayrışmanın oluşturduğu Kıbrıs Türk enklavlarından biri olan Dillirga, Kıbrıs Türkü'nün denize ve dolayısıyla Türkiye'ye açılan tek kapısıydı. Bununla beraber dağlık arazi yapısı olası bir Rum taarruzunda savunuculara avantaj sağlıyordu (Vurana,2011:112). Bu özelliklerinden dolayı bölge, mevcut TMT savaşçıları dışında Türkiye'den gelen gönüllü üniversite öğrencileri ile de desteklenecekti. 30 Mart 1964 günü adaya basan Yarbay Sadi Erinanç idaresindeki 41 öğrenci ile başlayan yığınak, 1964 Ağustos ayında bölgedeki TMT varlığı 700 kişiye kadar çıkacaktı. Bu birlik az sayıda ağır makineli tüfek, bazuka ve havan toplarıyla donatılmıştı (Yorgancıoğlu, 1989:57-58).

Erenköy Direnişi ve Elefteria Gazetesi

Erenköy Direnişi, bugüne kadar Kıbrıs Sorununun bir aşaması olarak ele alınmış fakat ayrı bir süreç olarak incelenmemiştir. Yapılan incelemelerde genellikle Kanlı Noel sonrası başlayan sürecin bir devamı olarak ele almıştır. Bununla beraber sadece Erenköy Direnişi'ni konu alan çalışmalar genellikle sözel tarih ya da diğer metinlerdir.[4] Literatürde bir gazete üzerinden yapılan çalışmaya rastlanmamıştır. Rum gazete arşivi incelenerek konu ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır Erenköy Direnişinin Rum kamuoyuna yansımalarının incelenmesi sürecin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Bu amaçla 1-13 Ağustos 1964 arası yayınlanan Elefteria Gazetesi sayıları Kıbrıs Rum Basın ve Enformasyon Ofisi'nin yayınladığı Basın Arşivi veri tabanından yararlanılmıştır. 1 Ağustos 1964 günü son gerginlik aşamasında Türk donanmasının tatbikata başlamasını yayınladığı için seçilmiş olup, 13 Ağustos sonrasında ise gazetede gündemin değiştiği ve Acheson Planı'nın tekrar tartışılmaya başlanması nedeniyle son tarih belirlenmiştir. İlgili tarihler arasından sadece 10 Ağustos tarihli Elefteria gazetesinin ilgili arşivde olmadığı görülmüş ve bu nedenle bu sayıya ulaşılamamıştır.

Çalışmanın bu kısmında Elefteria Gazetesi'nden bahsetmekte ve konu ile ilgili genel bir analiz yapmak doğru olabilir. Elefteria gazetesi 1916 yılında Lefkoşa'da yayınlanmaya başladı. Kıbrıs basınının en çok okunanlarından biri olan gazete, yayın hayatını halen sürdürmektedir (Stanley, 2016: 219). Gazete muhafazakâr, merkez sağ bir çizgide olup özellikle doğrudan EOKA'ya bağlı diğer Rum yayınlarına göre daha az saldırgan bir dil kullanmakla beraber Enosis'i koşulsuz olarak savunmaktadır. Özellikle İngiliz idaresi döneminde İngiliz yönetimine karşı muhalefette bulunmuş, İngilizleri Kıbrıs'ta Yunan varlığını silmeye çalışmakla suçlamıştır (Antoniades, 2018: 29). Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde ise Türklerle olan ilişkilere özellikle yer veren gazete, Cumhuriyetin ilk döneminde Kıbrıs Türklerine yönelik olumlu ya da makul olarak nitelendirebileceğimiz yayınlar yapmakla beraber Kıbrıs'ta Türklerin azınlık olduğu, dolayısıyla Rumların devlet yönetiminde öncelikle yer alması gerektiğini savunmaktadır. Ortak basın yayın kurumu tartışmalarında da benzer bir tavır alan gazete yönetimi, Türklerin ayrı bir

[4] Taşkın, Çağatan ve Cem Okan Tuncel (2017). "Kıbrıs Türk Milli Mücadelesinde Erenköy Direnişi: Bir Sözlü Tarih Çalışması". Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 18, S. 33, s. 555-586.

basın yayın kurumu teklifini Kıbrıs Rumlarına yönelik bir saldırı olarak görmüştür (Stelya, 2016: 221). Ada' da çatışmaların artmasıyla başlayan süreçte ise gazete Enosisçi çizgisini sürdürmüştür.

Erenköy Direnişi Arifesinde Elefteria Gazetesi (1-5 Ağustos 1964)

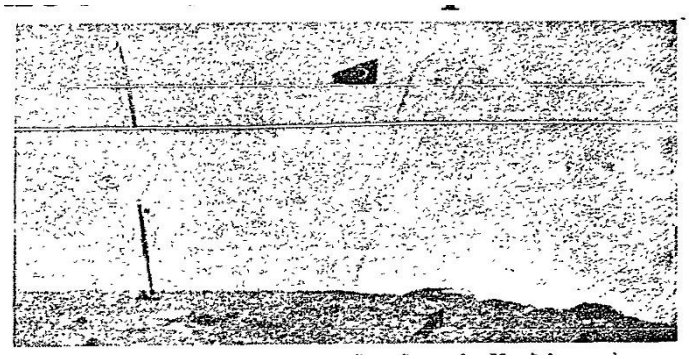
Elefteria Gazetesi, Ağustos ayının ilk günlerinden itibaren, 31 Temmuz 1964'te başlayan Türk Donanması'nın tatbikatına geniş yer vermiştir. Gazete, donanmanın yaptığı tatbikatın bir çıkarma tehdidi olduğu fakat bunun Acheson planının tartışıldığı günlerde sadece bir tehdit olarak kalacağını iddia etmiştir. Gazeteye göre İskenderun'daki birliklerin sayısı oldukça düşüktür ve faaliyetler bir psikolojik harekât kapsamında yapılmaktadır. Tatbikatların amacı, Kıbrıs ve Yunan hükümetleri üzerinde baskı kurarak, Enosis için yapılacak olası bir BM başvurusunu engellemektir (Elefteria, 04.08.1964: 1). Yunan kaynaklarından alınan çeşitli bilgilere yer veren gazete, Yunanistan'ın da çeşitli önlemler aldığı ve gerektiğinde Yunan ordusunun yanıt verebilecek önlemleri aldığını bildirmiştir. Gazetede bu görüşe ters olarak bir çıkarma olacaksa da bunun Dillirga bölgesinden olacağı iddia edilmektedir (Elefteria, 02.08.1964:1). İlgili tarihteki tatbikatta donanmanın psikolojik harekât kapsamında Kıbrıs açıklarına gelerek uyarı maksadıyla top atışları yapacağının planlandığı iddia edilmektedir. Fakat iddiaya göre donanma ABD 6. Filosuna bağlı savaş uçaklarının bölgede uçmasıyla tatbikatı tamamlamadan İskenderun'a dönmüştür (Elefteria, 05.08.1964: 1).

Elefteria Gazetesi, Acheson planının tartışıldığı günlerde görüşmelere dair haberler verirken, görüşmelerdeki Rum tezlerini güçlendirmeye çalışan yayınlar yapmıştır. Cenevre görüşmelerinde ele alınan planın hayata geçmesi ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması halinde Kıbrıs Türklerinin statüsünün ne olacağına dair ciddi bir tartışma söz konusudur. Elefteria, bu tartışmayı daha farklı bir açıdan ele almış ve Türkiye'nin Kıbrıs Türk azınlığı bahane ettiğini öne sürmüştür. Gazetede yer alan makaleye göre Türkiye dünya üzerindeki diğer Türk azınlıkların haklarıyla ilgilenmemekte, sadece Kıbrıs Türklerini gündem etmektedir. Buna örnek olarak ise Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türkler gösterilmiştir (Elefteria, 04.08.1964:4).

Acheson planı hakkında yapılan değerlendirmeler açısından 4 Ağustos tarihinde yayınlanan makale oldukça ilginçtir. Makalede 1958'de Yunanistan'ın Londra ve Zürih anlaşmalarına yol açan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki tavrı eleştirilmekte ve ilgili dönemdeki tavrına benzetilmektedir. Buna göre Yunanistan 1958'de Türk tezlerinin bir kısmını kabul ederek Türkiye'yi Kıbrıs sorununun bir parçası olarak görülmesine neden olmuştur. 1964'te ise görüşülen plandaki Türk tarafına üs verilmesi veya Türk kantonlarının oluşturulması seçenekleri benzer bir sonuç doğuracaktır ve dolayısıyla tartışılmamalıdır. Makaleye göre tek seçenek Enosis olmalıdır. Makarios'un bu konuda hassas olduğu belirtilirken benzer hassasiyetin Yunanistan Hükümeti'nden de beklenildiği ifade edilmektedir. (Elefteria, 04.08.1964: 1). Artmakta olan gerginliğe paralel olarak adadaki Türk yerleşimlerinden görüntüler ve haberlere de yer verilmektedir. 4 Ağustos tarihli sayısında Girne-Lefkoşa yolu üzerinde yer alan Dikmen bölgesindeki TMT karakollarının fotoğrafları yayınlanmıştır.

ISBN NR: 978-625-5962-57-7

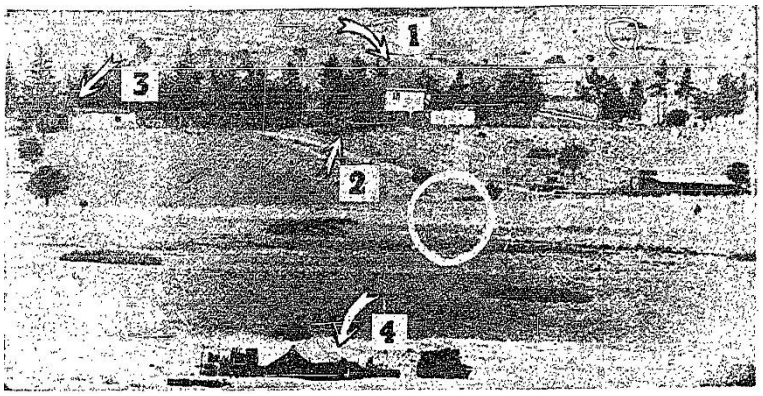
(Görsel-1).

Görsel- 1. Dikmen bölgesindeki Türk bayrağı (Elefteria, 04.08.1964: 1)

5 Ağustos tarihli sayıda ise Dikmen bölgesinde çekildiği söylenen başka bir fotoğraf yayınlanmıştır. Aşağıdaki görselde görünen ve Denktaş'ın yazlık evi olduğu iddia edilen evin TMT karargâhı olduğu ve buradan ateş açıldığı iddia edilmektedir.

(Görsel-2)

Görsel-2. Dikmen bölgesi. 1-Denktaş'ın evi, 2- Evin arkasında bulunan karakollar, 3-TMT tarafından kullanılan bir ev, 4- BM'nin Kanadalı birliklerinin kampı olarak işaretlenmiştir (Elefteria, 05.08.1964: 1)

Gazete, 6 Ağustos tarihinde başlayan Erenköy muharebelerinin öncelik olarak değerlendirebileceğimiz kimi çatışmalara da yer vermiştir. 1 Ağustos'ta Lefkoşa'da çatışmalar çıktığı ve 4 Rum polisin yaralandığına ver verilmiştir (Elefteria, 02.08.1964:1). 3 Ağustos'ta ise Lefkoşa'da gözetleme amacıyla uçan bir Rum helikopterine 25 el ateş açılır. Benzer şekilde propaganda amacıyla havadan broşürler atan ve alçak uçuş yapan bir uçağa da ateş açılmış fakat uçak herhangi bir isabet almamıştır (Elefteria, 04.08.1964: 1). Bu çatışmaların en büyüğü 5 Ağustos tarihindeki Lefkoşa'da Yeşil Hat üzerinde meydana gelen çatışmalardır. Gazetenin iddiasına göre BM üniforması giymiş TMT mensupları bölgede devriye gezen Rum Milli Muhafız Ordusu mensuplarına ateş açmışlar ve 1 RMMO mensubunu öldürmüş 3'ünü ise yaralamıştır. Bu saldırının ardından geniş bir çatışma başlamış ve çatışma yaklaşık 1 saat sürmüştür. Çatışma sonunda Türkler yeni barikatlar kurarken Rumlar ise bölgeye zırhlı araçlar konuşlandırmıştır (Elefteria, 06.08.1964:1).

Erenköy Direnişi açısından dikkate değer diğer bir haber ise, iki Rum botunun Erenköy açıklarında bulunan Türk teknelerine ateş açmasıdır. Girne'den gelerek bölgede devriyeye

başlayan botlar ilk kez fiili olarak bir çatışmaya girmişlerdi. Ayrıca Erenköy'ün doğusunda yer alan bulunan Rum yerleşimi Agios Theodoros'da bulunan Rum mevzilerine bazuka ve havanlarla saldırı gerçekleştirmişti Aynı bölgede devriye gezmekte olan İsveç Barış Gücü'ne de ateş açılmıştı (Elefteria, 06.08.1964: 1).

Erenköy Direnişi'nde Elefteria Gazetesi

Söz konusu ilk çatışmalardan sonra 6 Ağustos tarihinde bölgede daha büyük çaplı çatışmalar yaşanmıştır. Aynı gün Yunanistan'dan dönen Grivas, Makarios ve önde gelen komutanlarla toplanmış ve Erenköy saldırısının detaylarını görüşmüştür. Elefteria'nın iddiasına göre çatışmalar TMT'nin Erenköy, Mansura, Pirgos mevzilerinden ateşiyle başlamıştır. Ateşle beraber RMMO mevzilerini ele geçirmeye çalışan Türkler başarısız olmuşlar ve püskürtülmüşlerdir. Türklerin kaybının ağır olduğunu iddia eden gazete, 4 RMMO mensubunun hayatını kaybettiğini açıklamaktadır. Çatışmalar bölgede bulunan İsveç Barış Gücü'nün müdahalesiyle sonlanmıştır. Aynı zamanda çatışmalara bağlı olarak bölgede orman yangınının başladığı belirtilmektedir (Elefteria, 07.08.1964:1).

Kısa süren ateşkesten sonra 7 Ağustos tarihinde yeniden hücuma geçen RMMO'nun, Mali Tepesi ve Kordinos Dağı'nı ele geçirdiği haberleri dikkati çekmektedir. RMMO'nun çok sayıda ganimet silah ele geçirdiği ve TMT savunmalarının çöktüğü iddia edilmektedir. Aynı gün bölgedeki tek Rum köyü olan Mosfili'ye de RMMO'nun girdiği ifade edilmektedir. Elefteria, bölgedeki Türk kayıplarını 20'nin üzerinde olarak duyurmuştur (Elefteria, 08.08.1964:1). Aynı gün Lefkoşa'da meydana gelen çatışmalarda ise Yunanistan'dan gelen biri subay olmak üzere Yunan ordusu mensupları Türkler tarafından esir alınmıştır. RMMO birliklerini eğitmek üzere adaya geldiğini itiraf eden subay tutuklanarak Türk bölgesine götürülmüştür. Elefteria'nın iddiasına göre TMT'nin ve Kıbrıs Türk Alayına bağlı askerler Rum bölgesine ateş açmışlar ve Yeşil Hat boyunca çatışmalar sürmüştür (Eleftera, 08.08.1964: 1).

(Görsel-3).

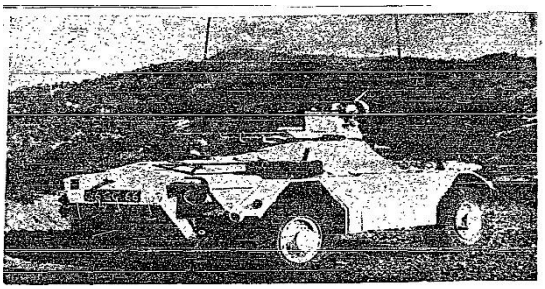

Görsel-3. Elefteria gazetesinde yayınlanan Dillirga bölgesi haritası (Elefteria, 08.08.1964: 1)

Gazetenin 8 Ağustos tarihli sayısı incelendiğinde, 4 Türk uçağının ilk kez bölge üzerinden uçuş yaptığı anlaşılmaktadır. Uçakların deniz üzerindeyken ateş açtığı, o sırada bölgede bulunan İtalyan bandıralı bir gemiyi hedef aldığı iddia edilmektedir (Elefteria, 08.08.1964: 1). Bu tarihte diplomatik gelişmelere de geniş yer veren Elefteria, Yunanistan ve Kıbrıs'ın ortak hareket etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla beraber Makarios'un yeni tur görüşmelere elinin güçlü girmesi gerektiği belirtilmekte ve Makarios'un çatışmaların durdurulması yönünde BM

Genel Sekreteri U Thant'a mesaj gönderdiği ve Barış Gücü'nün daha aktif olması istenmektedir (Elefteria, 04.08.1964: 4).

(Görsel-4).

Görsel-4. Alevkaya bölgesinde görüntülenen RMMO'ya ait Marmon Herrington tipi zırhlı araç (Elefteria, 08.08.1964: 1)

9 Ağustos 1964 gününe geldiğimizde ise gazete, Rum zaferini ilan etmektedir. Gazeteye göre Türk güçleri, tüm mevzilerini bırakarak çekilmişler ve Türklerin teslim olmayı pazarlık ettiği iddiasına yer verilmiştir. 30 Türk savaş uçağının tüm Tillyria bölgesinde çeşitli hedefleri bombaladığı ve hava savunma sistemlerinin karşılık verdiği manşetlere düşer. Bu karşılık sonucunda Ksero'da bulunan RMMO'ya ait botu hedefleyen bir Türk uçağının düştüğü ve pilotunun Lefkoşa'da hastaneye kaldırıldığı belirtilmektedir. Gazete, bombardıman sonucu 24 Rum'un öldüğü 200'ünün ise yaralı olduğunu bildirmektedir. Yazılarda önemli bir bilgiye daha yer verilmektedir;

> *"General Grivas'ın ve İçişleri Bakanı Yorgacis'in Mansura'daki operasyon bölgesine helikopterle giderken Ksero Limanı'nı bombalayan Türk uçaklarıyla karşılaştığı, uçakların helikopter üzerinde uçtukları ve ateş açmadan helikopteri bölgeden dışarı çıkmaya zorladığı paylaşılmıştır. Aynı haberde helikopterden inildikten sonra çatışmaları izlemek üzere Mansura bölgesine yönelik Türk uçaklarının saldırısının başladığı ve heyetin bulunduğu bölgenin de ateş altına alındığı bildirilmektedir. Ayrıca olası bir Türk saldırısına karşı Kıbrıs hükümetinin BM'ye ve SSCB, ABD, Suriye, Lübnan, Yugoslavya gibi dost ülkelere acil destek talebinde bulunulduğu açıklanmıştır"* (Elefteria, 09.08.1964: 1).

Gazetenin aynı günkü sayısında, durumu değerlendiren ve Kıbrıs hükümetine önerilerde bulunan çeşitli yazılara da yer verilmektedir. Georgiadis Kyproleontas'ın kaleme aldığı makalede; Rum savunmasının yetersiz olduğu vurgulanmış ve adanın saldırıya açık olduğu ifade edilmektedir. Olası bir Türk saldırısının İngiliz ve ABD tarafından izin verilmeden yapılamayacağı değerlendirildikten sonra bu iznin verilmesinin küresel bir savaşı tetikleme ihtimali olduğundan bu ihtimalin zor olduğu belirtilmektedir. (Kyproleontas, "Son Aşamaya Doğru," Elefteria, 09.08.1964: 2).

Ancak burada dikkat çekilmelidir ki, yazara göre olası taktiksel hesaplama yanlışları nedeniyle bu saldırıya izin verilme ihtimali vardır. Bu devletlerin saldırıya izin verirlerse buna uygun olarak saldırıyı destekleyeceği düşünülmektedir. Bölgede bulunan ABD donanmasının doğrudan destek vermesinin zor olacağı fakat ada üzerinde bulunan İngiliz üslerinin ya doğrudan kara birlikleri tarafından kullanılabileceği ya da hava saldırıları için kullanılabileceği

değerlendirilmektedir. Dolasıyla RMMO'nun esas savunma önlemlerini bu üslere yönelik alması ve dikkatini bu bölgelere yoğunlaştırması önerilmektedir. Benzer şekilde adada bulunan BM Barış Gücü'nün önemli stratejik noktaların Türklerin elinde kalmasına neden olduğu, Kıbrıs'ı yasal ve egemen bir devlet olarak görmediğini ve dolayısıyla Rum savunmasına zarar verdiği değerlendirilmektedir. Yazara göre BM Barış Gücü daha zayıf gördüğü Kıbrıs Türkeri'ni desteklemektedir oysa Kıbrıs Türkleri zayıf değil doğrudan Türkiye tarafından desteklenmektedir. BM Barış Gücü'nün adadan çıkarılması savunma açısından önemli görülmüştür. Yazar, Erenköy çatışmalarının hemen sonrasında başlayacak olan Türklere yönelik kimi baskıları da dillendirmektedir.

Kyproleontas'a göre, Makarios hükümetinin genel olarak ilk saldırıyı başlatmaktan kaçınmaya gayret etmesi bir zayıflıktır. Hükümet, insanlık dışı davranışlar göstermekle suçlanmamak için Türklerin güçlenmesine neden olmuştur. Yazar açıkça Türk bölgelerine ilaç ve temel gıda maddeleri dahil olmak üzere tam bir ekonomik abluka önermektedir. Yazar bu ablukanın tavizsiz uygulanması halinde 'isyanın' bastırılacağını düşünmektedir (Kyproleontas, 09.08.1964: 2).

Dr. Achilles Emilianos'un kaleme aldığı bir diğer makalede ise, güncel durum uluslararası ilişkiler perspektifinden değerlendirilmektedir. (Emilianos., "Örgütlenme ve İstikrar", Elefteria, 09.08.1964: 5). Kıbrıs'ın BM Genel Kurulu'na başvurmasını veya kuruldan Enosis kararının çıkmasını engellemek yönelik baskıların arttığını bu nedenle iç ve dış siyasette sağlam bir tutum benimsenmesi önerilmektedir. Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün adadaki varlığının dış siyasetin Kıbrıs'ın iç işlerine karışma fırsatı verdiğini, isyancıları güçlendirdiği vurgulanmaktadır. İsyancıların kamu hizmetlerine ulaşabilmeleri, ticaret yapabilmeleri nedeniyle vergi ödemedikleri bu sayede güçlenerek Yunan mülklerine karşı saldırılar düzenledikleri, ada ekonomisine zarar verdikleri iddia edilmiştir. Bu durumun Kıbrıs'a yönelik ekonomik saldırı anlamına geldiğini iddia eden yazar dış politikaya dair öneriler sunmaktadır. Geniş bir bilgilendirme kampanyası öneren yazar, farklı ülkelerde yaşayan Kıbrıslı ve Yunanlıların bu amaçla hareket etmesi gerektiği, Türk propagandasına karşı argümanlar üretilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kıbrıs Rum liderliğinin komünist olduğunun bir Türk propagandası olduğunu iddia eden yazar, bu argümanın boşa çıkarılmasının önemli olduğunu düşünmektedir (Elefteria, 09.08.1964: 5).

Gazetenin ilgili sayısında "Onursuz Araçlar" balığı ile imzasız yayınlanan bir makalede ise, ABD ve İngiltere'nin sessiz kalmasıyla Türk uçaklarının bombardıman yapmasının Ankara'nın Kıbrıs sorununu çözümsüz bırakmak amacıyla yaptığı ve bunun yeni bir baskı sürecini başlattığı belirtilmektedir. *"Söz konusu baskı sürecinin bölgedeki İngiliz üslerinin varlığını da garanti altına aldığı ve İngiltere'nin bu nedenle sessiz kaldığı iddia edilmektedir. Türkiye'nin sürekli durumu kışkırtarak hareket edeceğini fakat Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin de hazırlık yaptığı ifade edilmekte ve Doğu Akdeniz'de kanlı bir savaş istenmiyorsa İngiliz ve Amerika'nın Kıbrıs'ı desteklemesi çağrısıyla"* son bulmaktadır (Elefteria, 09.08.1964: 6).

Elefterian'ın 11 Ağustos 1964 tarihli sayısında 10 Ağustos tarihinde Türk Hava Kuvvetleri'nin yaptığı bombardımana geniş yer verilmiştir. Bombardımanı 1571 tarihindeki adanın Osmanlı tarafından fethi ve 1821 Yunan Ayaklanmasına benzeten gazete, bu tarihlerde katliam yapıldığı ve bombardımanın bu katliamların devamı olduğunu savunmaktadır. Makarios'un, İçişleri

Bakanı Yorgacis ile Baf Hastanesi'ne yaptığı ziyarete de yer veren gazete, Makarios'un yaralıları ziyareti esnasında ağladığını aktarmaktadır. Bombardıman hakkında verilen bilgilerde ise Paşiammo ve Pomo köyünün büyük yıkıma uğradığını ve özellikle Paşiammo'da yalnızca birkaç binanın ayakta kaldığı belirtilmektedir. Aynı sayıda bir diğer önemli haber ise Kıbrıs'ın bombardımana devam edilmesi halinde Sovyetler Birliği uçaklarını adaya davet ettiğidir. Habere göre Kıbrıs elçisi Gerosimov aracılığıyla başvuru yapılarak Rus pilotların kontrolündeki uçakların Kıbrıs'ın savunmasına yardımcı olması daveti iletilmiştir. Benzer bir talebi hastane ziyaretinde de dillendiren Makarios, *'yardım istedik ve bekliyoruz'* şeklinde konuşmuştur. (Elefteria, 11.08.1964:1)

(Görsel-5).

Görsel-5. Makarios Yaralıları Ziyaret Ederken (Elefteria, 11.08.1964: 1)

Hava bombardımanına ilişkin verilen detaylı bilgilerde ise uçakların Eskişehir üssünden havalandığı 112. filoya bağlı oldukları yazılmıştır. Bu uçakların NATO'ya bağlı birliklerde görev yapmasını eleştiren gazete, bunu Türklere yönelik bir destek olarak sunmakta ve hava bombardımanına eşzamanlı olarak iki muhribin de denizden destek verdiği iddia edilmektedir. Muhriplerin gün boyu köyleri bombaladığı belirtilir. Bölgedeki çatışmalar hakkında bilgi veren gazete, Türk gemilerinin Erenköy'ü ikmal etmeye devam ettiği ve köye 4 yeni anti-tank silahı çıkarıldığını aktarmaktadır. Bölgedeki olaylara ek olarak Türklerin Lefkoşa'da Ledra Palace otelinin çevresindeki Rum mevzilerine saldırdıkları ve 1 RMMO mensubunu ağır yaraladıkları bilgisi verilmiştir (Elefteria, 11.08.1964: 2).

Çatışmaları değerlendiren yorumlarda, Tillyria bölgesinde bulunan Türk sivillerin tahliyesinin taktik bir hata olduğu belirtilmektedir. Söz konusu tahliye sahayı boş bırakmış ve bölgedeki Rumları bombardımana açık hale getirmiştir. Bombardımanın amacının Tillyria bölgesindeki Rum nüfusun yok edilmesi olduğunu iddia edilmekte; ABD ve İngiltere'nin RMMO'nun Türk köylerine yönelik saldırıları durdurması çağrısı kınanmaktadır (Elefteria, 11.08.1964: 5).

12 Ağustos 1964 tarihli sayıda Makarios'un açıklamalarına geniş yer verilir. Türk uçaklarının sivilleri, kiliseleri, okulları ve hastaneleri hedef aldığını iddia eden Makarios, bombardımanı Kıbrıs'ın geleceğini şekillendirecek bir sınav olarak görmektedir. Bombardımanın iradelerini kırmayacağını söyleyen Makarios, uluslararası yardım çağrısını yenilemiştir. Ayrıca yardım çağrısına yönelik BBC kaynaklı dedikoduların yayıldığını özellikle Rus yardımı konusunda hükümet ve askeri liderlik arasında bir tartışma olmadığını alınan kararların oybirliği ile alındığını ifade etmiştir (Elefteria, 12.08.1964: 1).

Elefteria'nın 13 Ağustos tarihindeki sayısı ise Rum Temsilciler Meclisi'nin olağanüstü oturumuna ve gelişmelerin uluslararası yansımalarına ayırılmıştır. Gazeteye göre İçişleri Bakanı Yorgacis Temsilciler Meclisi'ndeki konuşmasında Mansura-Kokkina bölgesinin Mart ayından itibaren Türkiye'den gelen çeşitli silahlarla beraber çok sayıda gönüllü ile güçlü bir tahkimat bölgesinin kurulduğu ve gerektiğinde Türk ordusu için güvenli bir kıyı başı olarak hazırlandığını aktarmaktadır. Ayrıca bakana göre Mansura limanına getirilen malzemeler adanın farklı bölgelerine gizli olarak dağıtılmaktaydı. Buna kanıt olarak 1 Ağustos'ta Lefke yakınlarında yakalanan iki Türk'ün Baf'a silah taşıdıklarını itiraf ettikleri öne sürülmektedir. Temmuzdan itibaren ise Türk ilerleyişinin başladığı ve ilerleyişin Stavros – Piyenia yolu gibi önemli yolları tehdit ettiği iddia edilmiştir. Türklerin bu ilerleyişinin amacının ise Tillyria bölgesi ile Morfou bölgesini birleştirerek 200 kilometrelik bölgeyi kontrol etmek ve böylece adanın fillen ikiye bölünmesini sağlamak olarak ele alınmıştır. Yorgacis'e göre bu ilerleyiş BM aracılığıyla çeşitli defalar protesto edilmiş fakat bir yanıt alınamamıştır, öyle ki 24 Temmuz'da BM Barış Gücü komutanı General Thimayya, bölgede herhangi bir operasyon yapılmayacağını ve ilgili bölgede Rum aktivitesinin azaltılması gerektiğini bildirmiştir. Yorgacis 5 Ağustos 1964'te BM Barış Gücü'nün terk ettiği Ağkon tepesinin RMMO tarafından ele geçirilmesi, 6 Ağustos sabahı ise Türk kuvvetlerinin bu tepeye saldırması ile çatışmaların başladığını iddia etmektedir. Bunun üzerine genel bir taarruz kararı alınmış ve 7 Ağustos'ta Mansura'ya yönelik saldırıya geçilmiştir. Yorgacis, coğrafyanın Türklerin lehine olduğunu ve çok sayıda beton tahkimat olduğunu iddia etmektedir. 8 Ağustos'ta Erenköy kuşatıldığında Türk Hava Kuvvetleri'nin devreye girdiğini söyleyen Bakan, bombardımanın amacının Rum mevzilerini ele geçirecek bir karşı saldırı başlatmak olduğunu iddia etmiş fakat bombardımana rağmen RMMO'nun mevzilerini terk etmediğini söylemiştir. 8 Ağustos bombardımanını küçümseyen Yorgacis, büyük bir hasar almadıklarını ifade etmektedir. Konuşmada, bu bombardımanda NATO'ya bağlı uçakların ve mühimmatların kullanıldığını vurgulanmıştır. 9 Ağustos sabahı ise 64 adet F-100 uçağı ile Hrisofu kasabası, Gialia, Limni, Pirgos köylerinin bombalandığı ifade edilmiştir. Yorgacis'in iddialarından birisi ise bombardımanın sivilleri de bilinçli olarak hedef aldığıdır. Konuşmasının sonunda Yorgacis, süreci bir zafer olarak nitelemektedir. Ona göre bölgedeki tahkimatlar kaldırılmış ve çok sayıda cephanelik ele geçirilmiştir. Dış destek konusunda şimdilik istenilen sonuçlara ulaşamadıkları ve diplomatik destekle sınırlı kaldığını vurgulamış ve yakın gelecekte askeri yardım alabileceklerini ifade etmiştir. Aynı oturumda söz alan meclis başkanı Glafkos Klerides ise, Acheson planını eleştirmiş, bu planın sonucu olarak ABD ve İngiltere'nin Türkiye'ye son süreçte destek verdiğini iddia etmektedir.

Klerides'e göre *"kendi kaderini tayin hakkının tek seçenek olduğu son süreçte bir kez daha görülmüştür. Bu aşamadan sonra Acheson planının kabulü Helenizme ihanet anlamına gelecektir"* (Elefteria, 13.08.1964; 1-6).

Sonuç

KKTC'nin kuruluş macerasının başlangıcı olarak tanımlayabileceğimiz Kıbrıs'ın kuzey batısında yer alan Erenköy'ün önemli coğrafik ve stratejik konumu ve özellikle 21 Aralık Kanlı Noel sürecinin artından siyaseten de öne çıkan bir bölge olması Kıbrıs Türkü'nün direniş noktası haline gelmesinde etkilidir. 5-10 Ağustos 1964 tarihlerinde, beş gün süren mücadele sonunda Erenköy Türk egemenliğinde kalabilmiştir. Çalışmada Erenköy Direnişi'nin Elefteria isimli Rum Gazetesi üzerinden değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Özellikle 1-5 Ağustos 1964 arasındaki süreçte artan gerilimin içeriklere de yansıdığı rahatlıkla gözlenmektedir. Gazete Kıbrıs Türklerinin enklavlar oluşturmasını ve bu bölgeleri savunmasını gayrimeşru olarak görmekte, BM Barış Gücü'nün ise bu enklavları koruduğu tezini savunmaktadır. Elefteria Türk çıkarmasını gerçek bir tehdit olarak görmezken Türkiye'nin müdahalelerini psikolojik harekât kapsamında değerlendirmektedir. İç ve dış siyasette Enosis savunucusu bir ideolojik çizgi izleyen Elefteria, Acheson Planı'na da aynı bakış açısı ile değerlendirmektedir. Planın tartışıldığı Cenevre görüşmelerinde ortaya atılan Rum tezlerini savunurken aynı zamanda net olarak Enosis referandumunu savunmaktadır. Buna uygun şekilde Kıbrıs Türklerinin durumlarına ve liderliğinin açıklamalarına çok az yer vermiş, yer verdiği bölümlerde ise taraflı davrandığı ifade edilebilir.

Kıbrıs Rum tezlerini destekleyen gazeteye göre; çatışmaların Türklerin başlattığı, Türklerin bölgeyi adayı istikrarsızlaştırmak için kullandığı ve ilerde gerçekleşebilecek bir çıkarma harekâtında bölgenin kullanılacağı sık işlenen temalar arasındadır. Bu temalar kullanılarak bölgeye yapılan RMMO operasyonuna meşruluk kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu eksende yapılan yayınlardan sonra 7 Ağustos'ta yani çatışmaların başladığı ilk gün gazete zafer haberleri vermiş. İki gün sonra 9 Ağustos'ta tam zaferi ilan etmiştir. Gazeteye göre Erenköy çatışmaları Rum zaferiyle sonuçlanmıştır. Türk Hava Kuvvetleri'nin müdahalesi ise ilk etapta önemsenmemiştir. Bombardımanın şiddeti arttıkça bombardımanın etkisini kabul eden gazete, bu bombardımanı itibarsızlaştırmaya çalışmıştır. Sivillerin hedef alındığı ve hastane, kilise gibi yerlerin bombalandığı iddialarını tekrar tekrar dile getirmiştir. Aynı zamanda propaganda amacıyla Türk bombardımanının RMMO'yu çekilmeye zorlamak amacıyla yapıldığı, RMMO'nun çekilmeyerek bu amacı boşa çıkardığı iddia edilmektedir. Artan şiddete bağlı olarak dili sertleştiren Elefteria, sonraki günlerde başlayacak ve uzun yıllar Kıbrıs Türkü'nü ciddi derecede etkileyecek olan ekonomik abluka fikrini sayfalarına taşımıştır. Çok sert ve insanlık dışı önlemler alınması tekliflerini sütunlarına taşıyan gazete, bu fikrini de isyanı bastırmak gibi meşru bir nedene dayandırmaya çalıştığı gözlenmektedir.

Gazetenin uluslararası planda yaptığı değerlendirmeler ise ikirciklidir. Bombardımanın Kıbrıs sorununun çözümünü engellemek için yapıldığını iddia etmekle beraber aynı zamanda Acheson Planı'na muhalefet etmiştir. BM Barış Gücü'ne dair yayınlarda benzer şekildedir. Barış Gücü'nün işlevini yitirdiği, Türkleri desteklediği, isyanın bastırılmasına engel olduğu defalarca dile getirilmiştir. Fakat aynı gazete Erenköy'de Türklerin İsveç BM Barış Gücü'ne ateş açtığını yazabilmektedir.

Elefteria Gazetesi'nin taraflı olarak nitelendirebileceğimiz tutumu gözetildiğinde haberler başka kaynaklarla desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır. Fakat Rumların ilgili süreci nasıl

algıladıkları ve kamuoyuna nasıl yansıttıkları açısından önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulguların diğer kaynaklarla karşılaştırmalı olarak yapılacak diğer çalışmalara zemin hazırlaması bir temenni olarak belirtilmelidir. Gazetenin 10 Ağustos 1964 tarihli nüshasının bulunamaması önemli bir eksikliktir. Bu nedenle 9 Ağustos tarihli büyük bombardımanın yankılarına ulaşılamamıştır. Elefteria'nın doğrudan EOKA liderleri tarafından yönetilmiyor ve merkez sağ bir pozisyonda konumlanıyor olmasına rağmen Rum tezlerini bu denli savunuyor oluşu, dönemin Rum kamuoyu ve basını hakkında fikir vermektedir. İlgili dönemde Rumların Enosis'i her kesimiyle beraber savunduğu iddiasını da doğrular nitelikte bir fikir oluşturmaktadır.

Kaynakça

Süreli Yayınlar

Elefteria

Cumhuriyet

Kitaplar

Druşotis, M., *Kıbrıs 1963-1964: İlk Bölünme*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2008.

Cankut, A. Kıbrıs'ta Erenköy Savunması ve Alınacak Dersler, Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs (Dün, Bugün, Yarın), Gazi Kitapevi, Ankara 2020.

Erim, N., *Bildiklerim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ajans – Türk.

Gazioğlu, A., *Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu:1960-1964*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 2003.

Hasgüler, M., *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2007.

Hünalp, A. S., *Kıbrıs'ta Erenköy Savaşı*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara 2017.

Kızılyürek, N., *Milliyetçilik Kıskacında Kıbrıs*, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.

Kranidiotis, N., *Tahkim Edilmemiş Devlet Kıbrıs: 1960-1974*, Hestia Kitabevi

Matbaacılık Sanayii, Ankara 2000.

Mayes, S., *Makarios: Yaşam Öyküsü*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2019.

Mütercimler, E., *Satılık Ada Kıbrıs*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2007.

Plümer, A., *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kader Anı*, Kalkedon Yayınları. İstanbul 2003.

Vurana, H., *Kuzey Batı Dillirga*, Mavi Basım, Lefkoşa 2011.

Yorgancıoğlu, O., *Olayların 25. Yılında Erenköy*, Dörtrenk Matbaacılık. Gazimağusa 1989.

Makaleler

Antoniades, E., The liberation struggle in Cyprus and the Greek Cypriot Press: The position of the leading Greek Cypriot press Eleftheria, O Phileleftheros and Haravgi in 1957–1960. Media History, 24(3-4), 514-527, 2018.

Emilianos A., (09.08.1964). Örgütlenme ve İstikrar, Elefteria.

Kyproleontas, G., (09.08.1964). Son Aşamaya Doğru, Elefteria.

Stelya, N., The Short-lived Bi-communal Cyprus Broadcasting Corporation. Media History, 22(2), 217–231. 2016.

Taşkın, Çağatan ve Cem Okan Tuncel (2017). Kıbrıs Türk Milli Mücadelesinde Erenköy Direnişi: Bir Sözlü Tarih Çalışması. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 18, S. 33, s. 555-586.

İnternet Ortamında Yer Alan Kaynaklar

https://mevzuat.gov.ct.tr/Portals/48/KIBRIS%20CUMHURIYETI%20ANAYASASI%201960.pdf Erişim Tarihi: 01.04.2025.

https://www.mfa.gov.tr/akritas-plan.en.mfa Erişim Tarihi: 30.03.2025.